

قاسم بن محمد قرشی تیمی

الحاج عبدالکریم غریق

قاسم بن محمد بن ابوبکر صدیق (عبدالله) بن ابی قحافه (عثمان) بن عامر بن عمرو بن کعب بن سعد بن تیم بن مره بن کعب بن لؤی قرشی تیمی و مادرش دختر یزدگرد آخرین ملوک فارس بوده که بدین حساب وی پسرخاله زین العابدین علی بن حسین می شود اما ابن سعد نام مادرش را کنیزی بنام سوده گفته است. قاسم بن محمد را بیشتر مورخین مکنی به ابو محمد و بعضی هم ابو عبدالرحمن گفته اند.

نامبرده از بهترین های عصر خود و از سادات تابعین و یکی از فقهای هفتگانه در مدینه بوده است. وی در سال سی و هفت هجری قمری متولد گردید و بعد از شهادت پدرش تحت تکفل و سرپرستی عمه اش ام المومنین عائشه (رض) قرار گرفت و با تربیت او بود که یکی از دانشمندان عصر خود شد.

محمد بن عمر واقدی از عبدالرحمن بن ابی الموال و او از شیبیه بن نصح و او از قاسم بن محمد نقل می کند که گفته است: معمولاً شامگاه روز عرفه حضرت عائشه (رض) سرهای ما را می تراشید و سپس ما را جمع می کرد و روانه مسجد می نمود. و فردای آن شب پیش ما قربانی می کرد. و باز قاسم بن محمد می گوید: من و خواهرم نزد عمه ام عائشه (رض) زنده گمی می کردیم و هرگز مادر و پدری مهربان و خوش رفتار و با عطوفت چون او مشاهده نکردیم همیشه ما را بر دامان مهر و محبت خویش داشت و بر زانوی خویش می نشانید. قاسم بن محمد از پدرش و عمه اش ام المومنین عائشه (رض) و عبادله چهارگانه (عبدالله بن عباس، عبدالله بن زبیر، عبدالله بن عمر و عبدالله بن عمرو بن عاص) و نیز عبدالله بن جعفر و ابوهریره و عبدالله بن حباب و معاویه و رافع بن خدیج و صالح بن خوات بن جبیر و اسلم مولای حضرت عمر فاروق و عبدالرحمن و مجمع پسران یزید بن جاریه و فاطمه دختر قیس و بطور مرسل از عبدالله بن مسعود و دیگران حدیث روایت نموده و از او پسرش عبدالرحمن و شعبی و سالم بن عبدالله بن عمر و یحیی و سعد پسران سعید انصاری و ابن ابی ملیکه و نافع مولای عبدالله بن عمر و سعد بن ابراهیم و عبیدالله بن عمر و زهری و عبیدالله بن مقسم و ایوب و ابن عون و ربیع و ابوزناد و ایمن بن نابل و افلح بن حمید و ثابت بن عبید و حنظلا بن ابی سفیان و ربیع بن عطاء و عاصم بن عبیدالله و عباد بن منصور و عبدالله بن اعلاء بن زبر و عکمه بن عمار و عمر بن عبدالله بن عروه بن زبیر و مظاهر بن اسلم و موسی بن سرجس و ابوبکر بن محمد بن عمرو بن حزم و مالک بن دینار و عیسی بن میمون واسطی و دیگران روایت نموده اند.

قاسم بن محمد مردی ثقه، عالم، فقیه، پرهیزگار و امامی کثیرالحدیث بود وی شباهتی زیاد به ابوبکر صدیق داشت. ابونعیم اصفهانی در کتاب حلیه‌الاولیاء او را چنین توصیف نموده: (فقیه الورع الشفیق، الضرع نجل الصدیق، ذوالحسب العتیق، القاسم بن محمد بن ابی بکرالصدیق، کان لغوامض الاحکام فائقاً، و الی محاسن الاخلاق سابقاً).

وفات او را در سال 121 یا 122 هجری قمری گفته اند اما واقدی می گوید: قاسم بن محمد به سال 108 به سن هفتاد یا هفتاد و دو سالگی در حالیکه کور شده بود درگذشت. و یزید بن هارون از عبدالعزیز بن ابی سلمه روایت نموده که گفته است: من در مرگ قاسم بن محمد حضور داشتم در منطقه قدید در گذشت و در مثلل (نام کوهی است بر کرانه دریای سرخ که قدید در دامنه اش قرار دارد) به خاک سپرده شد و میان آن دو نزدیک سه میل فاصله بود پسرش تابوت او را بر دوش گرفت تا به مثلل رسید.

امام محمد بن حبان بستی در کتاب تقریب الثقات می نویسد: قاسم بن محمد بن ابوبکر صدیق مکنی به ابو محمد از سادات تابعین و از بزرگان اهل زمانه خود از روی علم، ادب، عقل و فقه بوده و در منطقه قدید به سال 122 هجری قمری به سن هفتاد و دو سالگی وفات یافته است. فرزندان قاسم بن محمد عبارت اند از: عبدالرحمن و ام فروه که مادر امام جعفر صادق است ام حکیم و عبده که مادر شان قریبه دختر عبدالرحمن بن ابوبکر بوده است.

تهذیب التهذیب جلد چهارم صفحه 507 و 508

طبقات محمد ابن سعد جلد پنجم از صفحه 302 الی صفحه 309

حلیه‌الاولیاء جلد اول صفحه 352 و 353

عصرالتابعین از صفحه 70 الی صفحه 82

لغت نامه دهخدا جلد اول صفحه 880 و جلد یازدهم صفحه 17319

عائشه در دوران معاویه صفحه 226 به نقل از الاغانی

تقریب الثقات صفحه 988

الاصابه صفحه 804